

ROMÁN JAKO TERAPIE



Čtenář nemusí nutně vědět, že román *Žít jako muž* amerického spisovatele Philipa Rotha (1933) je silně autobiografický, ale pokud to ví, dodává to četbě přece jen další rozměr: neuvěřitelná postava hrdinovy manželky tím možná získá na větší uvěřitelnosti, i když nemůžeme přesně vědět, co si Roth v románu přidal a co vychází z jeho vlastního příběhu. Románem z roku 1974, nyní poprvé vydaným česky v Mladé frontě v překladu Jiřího Hanuše, se Roth pokusil vyrovnat s traumatem nepovedeného manželství s notorickou lhářkou, žárlivou hysterkou a manipulativní psychopatkou, která není schopná pracovat, ale myslí si o sobě, že je umělkyní (herečkou, malířkou, řezbářkou, flétnistkou, spisovatelkou, abychom jmenovali pár oblastí, ve kterých zkouší vyniknout) a že ze svého třetího, o čtyři roky mladšího manžela, začínajícího spisovatele a vysokoškolského učitele, udělá zodpovědného a dospělého muže a bude jeho múzou. Hrdina románu, Peter Tarnopol, se i vlastní vinou ocitne v několikaleté pasti, z níž ho vysvobodí až manželčina smrt, jak se dozvíme na začátku knihy. Než začne Tarnopolovo vlastní vyprávění, přečte nám Roth na začátku knihy dvě Tarnopolovy „užitečné fikce“, autobiografické povídky „Rozverné mládí“ a „Flirt s katastrofou“, v nichž svého hrdinu pojmenoval Nathan Zuckerman – tedy jménem pozdějšího Rothova alter ego v románu *Elév* a dalších osmi. V těchto povídkách, napsaných již po smrti manželky Maureen, se Tarnopol vyrovnává se svým mládím a právě s nepovedeným manželstvím (v druhé povídce navíc

včetně volné variace na Nabokovovu *Lolitu*). Teprve pak začíná „Můj skutečný příběh“, jak se nazývá druhá, delší část románu *Žít jako muž*. K Maureen se Tarnopol dostává zprvu oklikou, nejdřív vypráví o milence Susan, kterou poznal po odluce s Maureen a s níž udržoval několikaletý vztah, přesto se nakonec rozhodl, že si ji nevezme. Má z dalšího manželství hrůzu a nechce mít děti. Pak vypráví o Maureen, která mu po třech letech manželství, naplněného hádkami a nekonečným bojem, prozradí, jakým podvodem ho do manželství vlákala, což Petera konečně donutí manželku opustit. V New Yorku začne chodit k psychoterapeutovi doktoru Spielvogelovi, takže jednu část vyprávění sledujeme z psychoterapeutovy pohovky. Maureen manžela následuje také do New Yorku, jsou soudem odloučeni, ale protože Maureen odmítá rozvod, nemůže Peter nic dělat, naopak musí manželce platit výživné. Útěchou mu může být Susan, mladička, bohatá, krásná vdova, jež je ovšem také psychicky nepříliš vyrovnaná, byť našťastí ani zdaleka takovým šíleným způsobem jako Maureen. Peter, který se proslavil románem „Židovský otec“, je následně ochromený i ve své tvorbě, na pokraji sil, zoufalý, přesvědčený, že snad jedině zavraždění Maureen by mu pomohlo. A čtenář s napětím sleduje, jak jejich zápas probíhá, co dalšího si Maureen na tápajícího Petera vymyslí a jak tento nezralý spisovatel, který chce žít jako zásadový muž, jenž drží slovo, ale je trochu mimo realitu a snad až příliš žije „v literatuře“, již miluje, najde východisko z pasti hororového manželství a stane se znovu svobodným mužem. Vyprávění nechybí ani ironie a humor, jak jsme u Rotha zvyklí, byť je ho tu méně než v jiných dílech. Je zkrátka znát, že tento román o manželství je především Rothovou terapií. Snad mu pomohla.

MILAN ŠILHAN

HANA, PŘÍBĚH TAJUPLNÉ TETY



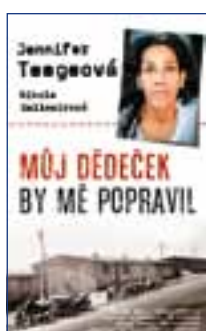
Spisovatelka Alena Mornštajnová (1963) vydala dosud dva romány, *Slepu mapu* a *Hotýlek*. V obou případech na osudech obyčejných rodin ukazovala, jak moc zasáhly do lidských životů ve 20. století pohnuté dějiny českých zemí. Podobně je tomu i v jejím posledním románu *Hana* (vydal Host). Začíná v roce 1953 v malém moravském městě, kde žije devítiletá Mira se svými rodiči a sourozenci. Má také tetu Hanu, mamčinu sestru. Ta je ale podivná, chodí jen v čemém, žije se kůrkami chleba a s nikým se nebaví. Jednoho strašného dne se Miřin život od základu změní: ve městě propukne tyfová epidemie a celá její nejbližší rodina jí padne za obět. Miru zachrání paradoxně její neposlušnost: za trest za porušení zákazu nedostane jako jediná na oslavě žlutokovky věneček, ve kterém se skrývají právě ony zlověstné bakterie. Dívky se nejdříve ujme rodinná známá, paní Horáčková, ale kvůli problémům s jejími dětmi nakonec skončí právě u obávané tety Hany. Nakonec si na nemluvnou černou ženu zvykne, ta jí aspoň na rozdíl od rodičů nic nezakazuje a nepřikazuje, a stráví s ní celé dětství a dospívání. Až mnohem později zjistí netušené věci a otevře se před ní celý do té doby neznámý příběh její rodiny, tak, jak se postupně otvírá i před čtenářem. Rodina její tety Hany a maminky Rosy byla židovská,

byť nepraktikující, a právě válečné zkušenosti udělaly z milého děvčete depresivní trosku. V druhé části knihy, vracějící se do předválečných i válečných let, se dozvíme o osudech Miřiných dědečků a babiček, jakým způsobem se povedlo ušetřit hrůz koncentračních táborů nejmladší Rosu, a také jakou úlohu sehrála rodina dnešní paní Horáčkové...

Podobně jako předchozí romány je *Hana* vyprávěna tradičně. Je zástupcem dobré realistické literatury, psané s výbornou znalostí dané doby, využívající vševědoucího vypravěče a nevyhýbající se jednoznačným větám typu „Jaroslav Horáček nebyl zlý člověk.“ Tentokrát ovšem autorka přece jen občas vypravěčský odstup opouští a některé části vypráví očima postav: ať už v úvodu malé Miry, nebo v některých závěrečných pasážích samotné Hany. Na rozdíl od *Hotýlku* jsou tu také postavy více psychologicky propracované. Dalo by se možná namítnout, že Miřino vyprávění používá na dítě příliš dospělé výrazy – to by se ale mohlo dát vysvětlit tím, že se jedná už o vzpomínky psané později dospělou ženou. Také přechody mezi jednotlivými částmi, přeskakující v čase i mezi vypravěči, jsou někdy příliš ostré. Jako slušně odvyprávěný příběh s uvěřitelnými postavami ale také nejnovější Mornštajnové román obstojí velmi dobře. A podobně jako u *Hotýlku* se nabízí otázka, zda by si těchto próz neměli všimnout filmaři a zpracovat je na plátno či do seriálu. Rozhodně by si to zasloužily.

MARTINA OPLATKOVÁ

VNUČKOU MASOVÉHO VRAHA



Dozvědět se v dospělosti, že váš přímý příbuzný sám zabil či nechal pozabíjet stovky, dokonce tisíce nevinných lidí. Nepředstavitelné? Jennifer Teegeová se s takovou pohnutou minulostí musela sžít. Svůj příběh vypráví v knize *Můj dědeček by mě popravil* (přeložila Miloslava Hnízdilová, vydala Metafora). Amon Göth byl krutým velitelem koncentračního tábora Plaszów v Krakově, jehož většina světa zná z filmu *Schindlerův seznam*. Amon Göth však byl až děsivě skutečným, po válce odsouzeným a popraveným válečným zločincem. Osmatřicetiletá Teegeová v zaprášené knize v knihovně náhodou objevila fotografie

své biologické matky i babičky a zjistila, že je vnučkou proklínaného Amona Götha. Autorka, dcera německé matky a nigerijského otce, žila od malička v adoptivní rodi-

ně a o svých původních předcích nic moc nevěděla. Když zjistila pravdu, zhroutila se. Bude se moci ještě někdy podívat do očí svým izraelským kamarádkám? Přestane se stydět? A co by její dědeček – masový vrah – udělal, kdyby ji znal? Jako méněcennou míšenku by ji pravděpodobně osobně zastřelil či nechal roztrhat psy... Jennifer Teegeová, žena pevných morálních hodnot, se rozhodla vypořádat s rodinným zatížením po svém. Zjistila, co mohla o Amonu Göthovi, babičce i matce, a svěřila příběh papíru. Se spoluautorkou Nikolou Sellmaierovou dali vzniknout dech beroucímu a v mnohém děsivému vyprávění. V knize zazníávají střídavě oba hlasy. Upřímný a sžravě pravdivý pohled samotné Jennifer se v nejkritičtějších či nejsložitějších chvílích střídá s hlasem Nikoly. Spolu rozplétají osudy jedné rodiny. Milovníci válečné literatury užasnou a často zůstanou koukat s otevřenou pusou. Kniha přináší další pohled na nenáviděné a temné období minulého století.

HELENA HERYNKOVÁ